

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. VII. De Mattiacis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Galliam transire liceret, à M. Agrippâ, quum consularum is Romæ cum L. Gallo obtineret, id est, anno ante natum Iesum xxxvii, Rhenum transducti fuerunt. Videndum igitur nunc, quos trans Rhenum sineis incoluerint.

A meridie Mœno amne, à confluente Salæ, qui est apud opidum *Gemiunde*, ad confluentem usque Rheni, à Sedusiis discernebantur: inde ipso Rheno, ad Navæ usque confluentem, quondam à Mediomaticis, postmodum verò à Vangionibus. hinc ab occidente eodem Rheno à Treveris, Condrusis atque Eburonibus, ad Coloniam usque quæ postea ex ipsorum vocabulo cognomentum habuit Ubiorum. à septemtrionibus, limite juxta lineam à dictâ Coloniâ ad fontem Adranæ amnis, à Sigambriis submovebantur. 10 ab occasu æstivo, alio limite, juxta lineam à fonte Adranæ ad suprâ dictum Salæ Mœniquè confluentem, à Chattis arcebantur. Ad Mœnum usque pertinuisse, tum maximè liquebit, quum probatum fuerit, Mattiacos, qui sedes illorum occuparunt. huc usque fuisse extensos. Rhenum accoluisse, auctor est Cæsar comment. iv, de moribus eorum hæc narrans: *Ad alteram partem Svevorum, id est, Chattorum, succedunt Vbii; quorum fuit civitas ampla, atque florens, (ut est captus Germanorum) & paullo, qui sunt ejusdem generis (Germanorum), etiam ceteris humaniores; & propterea quòd Rhenum attingunt, multique ad eos mercatores ventitant, & ipsi, propter propinquitatem, Gallicis sunt moribus assuefacti.* Treveris fuisse finitimos, suprâ in horum explicatione patuit. Eburonibus quoque fuisse conterminos, inde colligo, quòd à Chattis pulsi, & in fidem Romanorum 20 recepti, in proximos Eburonum agros, quos Coloniam attingisse suprâ ostensum, traducti sunt. Sed quia à septemtrionibus Sigambros habuere finitimos, qui & ipsi paullo infra Coloniam Eburonibus fuere contermini, necessariò sequitur, his etiam fuisse per Rhenum junctos. De Sigambrorum propinquitate sic Cæsar, dicto commentario iv: *Cæsar, ad utramque partem pontis firmo presidio relicto, in sineis Sigambrorum contendit. Sigambri, ex eo tempore, quo pons institui captus est, fugâ comparatâ, hortantibus iis, quos ex Tenctheris atque Usipetibus apud se habebant, finibus suis excesserant, suaque omnia exportaverant, seque in solitudinem ac silvas abdidierant. Cæsar paucos dies in eorum finibus moratus, omnibus vicis adificisque incensis, frumentisque succisis, se in sineis Ubiorum recepit.* nam pontem à Treveris ad Ubios pertinuisse, suprâ in Treverorum descriptione ostensum est. De eadem 30 historiâ Dio, lib. xxxix: *Ὡς οὖν οἱ Οὐβίοι, ἑμποροὶ τῶν τῶν Σιγαμβροῦν ὁμοίων, καὶ Σιγαμβροῦν ἀπὸ τῶν ὄντων, ἐπιπλεῖστον αὐτῶν, διέβη τὸν πόντον τῶν Σιγαμβροῦν.* id est: *Itaque, quum ab Vbiis, qui Sigambrorum finitimi, iidemque hostes erant, vocaretur, Rhenum ponte transit.* Hi igitur Ubiorum in Germaniâ fuere fines, antequàm gens ea in Galliam migravit. Continentur nunc iis finibus regiones, quibus vulgaria nomina *VVetteraw*, & *VVester wald*; eum exiguâ Hassiæ particulâ, quâ opida *Marburg* & *Gießen*.

CAP. VII.

De MATTIACIS.

40 **V**ULGUS geographorum hujus ævi Selandicas insulas quondam **MATTIACORUM** incoluisse gentem, ingenti, quo summos etiam viros implicatos video, errore statuit: omnes hac unâ ratione ducti, quia Tacitus, in libro de Germaniâ, sermonem de Mattiacis cum sermone de Batavis conjungit; quos Rheni amnis insulam ad Oceanum tenuisse constat. Alii tamen, ex eodem argumento, ad IseJam flumen, circa opida *Campen*, *Swoll*, *Deventer*, collocarunt: quum jam antea, ut suprâ ostensum, præsumissent, Batavos ad dictum flumen, & lacum Flevum, extensos fuisse. quidam etiam, ex eodem argumento, in septemtrionali eos fuisse volunt Hollandiâ. Verum horum omnium errores uti disturbentur, veraque Mattiacorum sedes discutiatur; 50 verba Taciti de utrâque gente integra inspiciamus; quæ sunt hujusmodi: *Omnium harum gentium virtute præcipui Batavi, non multum ex ripâ, sed insulam Rheni amnis colunt; Cattorum quondam populus, & seditione domesticâ in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani imperii fierent. Manet honos, & antiqua societatis insigne: nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit: exempti oneribus, & collationibus, & tantum in usum præliorum sepeliti, velut tela atque arma, bellis reservantur. Est in eodem obsequio & Mattiacorum gens. protulit enim magnitudo populi Romani ultra Rhenum, utraque veteres terminos, imperii reverentiam. ita sede finibusque in suâ ripâ, mente animoque nobiscum agunt: cetera similes Batavis, nisi quòd ipso adhuc terra suo solo & cælo acrius animantur.* En, protulit ultra Rhenum, ait auctor, qui vetus erat imperii terminus; idemque Galliæ & Germaniæ limes.

Y y

at Selandicis

at Selandi non modò citra medium Rheni alveum, qui Lugdunum Batavorum fertur; sed etiam citra Mosam. Itaque frustra est, quòd Mattiacos in Gallico solo quærere velis. in Germaniâ haud dubiè fuère. Hinc auctor; *Sede*, inquit, *in suâ ripâ*; id est, in ulteriore ripâ, quæ est Germaniæ: *mente animoque nobiscum*; id est, in obsequio, & sub imperio Romanorum. *cetera similes Batavis*; quia & ipsi Mattiaci Chattorum pars, ut mox ostendetur, & Batavis, antequàm hi in Galliam transirent, finitimi, pòst etiam consanguinei. *nisi quòd ipso adhuc terra sua solo & cælo acrius animantur*; id est, Germaniæ solo, ac cælo, quòd asperius Galliæ cælo, acrius item populos suos, quàm Gallia, animabat. Tacitus igitur sermonem de Mattiacis & Batavis non eò conjunxit, quòd eos conterminos sibi invicem ostenderet: sed uti lectorem doceret, *in eodem*, quo isti, *obsequio* agere etiam illos, *in eademque reverentiâ*, non metu. quia, uti Batavi in Galliæ ripâ, sic Mattiaci in suâ Germaniæ ripâ, focii Romanorum, *nec tributis contemnebantur, nec publicano atterebantur; exempti oneribus & collationibus, & tantum in usum præliorum sepositi, velut tela atque arma, bellis reservabantur.* Idem auctor annal. xi: *Nec multo pòst Curtius Rufus eundem honorem (insignia triumphi) adipiscitur; qui in agro Mattiaco recluserat specus, quarendis venis argenti: unde tenuis fructus, nec in longum fuit. at legionibus cum damno labor, ecfodere rivos, quaque in aperto gravia, humum infra moliri.* Quis (malum!) heic adeò imminuti fuerit cerebri, qui argenti metalla in Selandiâ quærere instituat; in humo tam arenosâ, æstuariis marinis crebrò dissectâ? quis item circa Daventriam, & Svollam? quis in Hollandiâ septemtrionali; inter lacus ac paludeis? Sanè nemo. Sed magna me ²⁰ heic magni viri sistit auctoritas, Justi Lipsii; qui Saturnal. lib. 11, cap. 1, ad proximè dictum Taciti locum commentans; *Libri*, inquit, *veteres, in agro Machiaco. igitur lego, Maciaco, vel Mazyaco. non enim apud Germania Mattiacos hac Curtii fossio, ut arbitrantur: sed apud Macas, vel Mazyas Africa populos; cui ipsi provincia hic Curtius præfectus.* Nempe Lipsius, uti ista proferret, hoc Taciti loco, in libro de Germaniâ, inductus fuit: *Argentum & aurum propitii, an iratidii negaverint, dubito. Nec tamen affirmaverim, nullam Germania venam argentum aurumve gignere: quis enim scrutatus est? Quo loco Lipsius putat, omnino Tacitum negare, quemquam vel Romanum vel alium, venas argenti in Germaniâ quærisse. quia igitur heic id neget auctor, illam quoque Curtii fossionem, de Mattiaco agro nequaquam intelligendam esse. Rectè equidem arbitratur Lipsius de ³⁰ loco illo in libro de Germaniâ: nullus quidpe alius dictorum verborum sensus esse potest. Verùm memoriam heic, quemadmodum haud semel alibi, quòd ipse satis notavit Lipsius, defecisse Tacitum, ego verear. Non Africam eum intelligere, ubi de Curtio loquitur, sed Germaniam; facilè me demonstrare posse puto. quòd uti commodè fiat, ipsa verba ejus pleniora in medium adducenda erunt. De Corbulone loquens, qui expeditionem in Frisios fecerat; *Insignia tamen, inquit, triumphi indulsit Casar, quamvis bellum negavisset.* Nec multo pòst Curtius Rufus eundem honorem adipiscitur: qui in agro Mattiaco recluserat specus quarendis venis argenti: unde tenuis fructus, nec in longum fuit. at legionibus cum damno labor, ecfodere rivos, quaque in aperto gravia, humum infra moliri. quis ⁴⁰ subactus miles, & quia plures per provincias similia tolerabantur, componit occultas literas nomine exercituum, precantium imperatorem, ut, quibus permisurus esset exercitus, triumphalia antè tribueret. De origine Curtii Rufi, quem gladiatore genitum quidam prodidère, neque falsa promiserim, & vera exsequi pudet. Pòstquam adolevit, sectator quæstoris, cui Africa obtigerat, dum in opido Adrumeto, vacuis per medium diei porticibus secretus agit, oblata ei species muliebris ultra modum humanum, & audita est vox; Tu es, Rufe, qui in hanc provinciam pro consule venies. Tali omine in spem sublatu, digressusque in urbem, & largitione amicorum, simulacri ingenio, quæsturam, & mox nobiles inter candidatos præturam, principis suffragio assequitur: cum his verbis Tiberius dedecus natalium ejus velavisset; Curtius Rufus videtur mihi ex se natus. Longâ pòst hac senectâ, & adversus superiores tristi adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, consulare imperium, triumphi insignia, ac postremò Africam ⁵⁰ obtinuit. atque ibi defunctus, fatale præsagium implevit. Ex his igitur posterioribus verbis satis clarè perspicitur, Curtium Rufum jam antè consulare imperium & triumphi insignia consequutum, quàm Africam obtinuerit. sectator quidpe primùm quæstoris, dein quæstor ipse, mox prætor quum fuisset, provinciam pro consule obtinuit, in quâ argenti venas reclusit, triumphique inde reportavit insignia. hinc verò Africam postremò pro consule adeptus, in quâ provinciâ defunctus; ut disertissimis verbis distinguit Tacitus. Quapropter minùs rectè ista doctissimus Lipsius de Maciaco, sive Mazyaco, ut ipse vocat, Africæ agro intellexit. de Germaniæ aliquo agro auctorem heic loqui, patet ex eo, quòd*

quod Curtii insignia triumphii, Corbulonis insignibus continuò subicit; nec tamen singulatim monet, quâ in provinciâ ager iste fuerit: scilicet, quia eandem Germaniarum provinciam intelligebat, quam paulo antè Corbulo obtinuerat; cuius pars Mattiaci, focii, ut antè dictum, populi Romani. Literas Curtium occultas composuisse, narrat auctor, *nomine exercituum*. quinam igitur illi exercitus, uno plures, in unâ provinciâ Africa? quam duabus tantum legionibus custoditam, ipse ex IV annalium ostendit Lipsius, in notis ad secundum historicarum. At Rhenum Germaniasque VIII legionibus, in duos æquales exercitus dispersit, quibus unus præfuit consularis præfectus, fuisse possessas, jam dudum satis superque ostensum est: horum igitur nomine literas ad

10 Claudium Cæsarem composuerat Rufus. Proinde de nullo alio, quàm Mattiacorum agro vena illæ argenti, quas Rufus reclusit, sunt intelligendæ. Taciti autem memoria à vitii maculâ hac in re vindicari hoc modo potest. Librum de Germaniâ secundo Trajani consulatione, id est, primò principatus ejus anno, composuit: uti ipse disertè testatur eodem libro, de Cimbris loquens. Libros autem historicarum provectò jam Trajani imperio eum scripsisse, liquet ex primò libri exordio; ubi sic ait: *Quod si vita suppeditet, principatum dixi Nervæ, & imperium Trajani, uberiorem sectorioremque materiam, senectuti seposui: rarâ temporum felicitate, ubi sentire quæ velis, & quæ sentias dicere licet.* Post historicarum tandem libros, composuisse eum annaleis, claret ex XI annali: *Vtriusque principis rationes prætermitto; satis narratas libris, quibus res gestas Domitiani composui.* Venas

20 igitur argenti, quas in libro de Germaniâ, primò principatus Trajani anno, negat quemquam in Germaniâ quævisisse, postea meliori curâ longiorique inquisitione invenit, quondam à Curtio Rufo, Germaniarum præfecto, quæritas repertasque esse, eamque rem annalibus suis inseri dignam judicavit. Atque veram Tacito lectionem adieruisse hæc tenus sufficiat, nunc alios etiam auctores de Mattiacorum finibus audiamus. Plinius lib. XXI, cap. II: *Sunt & Mattiaci in Germaniâ fontes calidi trans Rhenum; quorum haustus triduo ferret. circa marginem verò pumicem faciunt aqua.* Eisdem fontibus Marcellinus, lib. XXIX, *Mattiacas aquas* adpellat. Quis, nisi mentis errore obstructus, temerè credat, fontibus hæc fuisse in Selandiâ, aut aliquâ finitimarum regionum? quis ad Helam amnem? quis in Hollandiâ septemtrionali? Equid verò satis disertè Plinius, unâ cum

30 Tacito ac Marcellino, trans Rhenum Mattiacum nomen ostendit? quod nullo modo Selandicis potest convenire insulis. At ne quid amplius dubitare possis, rem pleniùs etiam, ex Marcellini testimonio, reddam. Is dicto libro sic scribit de Valentiniano imperatore: *Agitabatur, inter multiplices curas, id omnium primum & potissimum, ut Maerianum regem, auctum inter mutationes crebras successorum, jamque in nostros adultis viribus exsurgentem, vi superstitem raperet, vel insidiis, ut multo antè Vadamarium Iulianus. & prævisum negotium poscebat & tempus, cognitoque, transfugarum, indicis, ubi comprehendi, nihil operiens, posset antedictus; tacite, quantum concessit facultas, ne quid consensendo officeret ponti, junxit navibus Rhenum. & antegressus contra Mattiacas aquas primus Severus; & quæ sequuntur, paulo post autem: In Maeriani locum Bucinobantibus, quæ contra Megontia-*

40 *cum gens est Alemanna, regem Fraomarium ordinavit.* MATTIACI jam igitur sine controversiâ trans Rhenum sunt habendi, ex adverso Maguntiaci, quò rectè convenit historia Taciti, qui, historicarum IV, rebellionem Civilis Batavi persequens; Dein mutati, inquit, in penitentiam, Primani Quartanique & Duodevicesimani, Voculam sequuntur: apud quem resumpto Vespasiani sacramento, ad liberandum Maguntiaci obsidium ducebantur. Discesserant obsessores, mixtus ex Cattis, Vspis, Mattiacis exercitus, satietate præda, nec incrementati.

Urbios à Chattis Germaniâ fuisse pullos, supra ostendi, pulforum agros obsedissee pullores, haud dubium est. caput gentis Chattorum refert Tacitus, annal. I, MAT-TIUM: à quo haud dubiè Mattiacorum genti nomen quæsitum. Ptolemæus, cuncta

50 ferè hisce in oris turbans atque miscens, eundem locum perperam ipsius gentis nomine derivativo adpellat *Mattiacos*. Mattiacum; eodem situ, quo nunc Haslorum visitur opidum Marburg. quod idem esse Mattium Chattorum, Taciti clarè docet historia, dicto libro perscripta; quam mox explicabo. Mattiaci igitur pars quondam fuere Chattorum, qui pulsis Ubiis agros eorum obsederunt. Atque hinc est, quod Tacitus, ut supra relatum, Mattiacos ait Batavis esse similes: quia & hi Chattorum progenies, sic historicar. IV, de aliâ Chattorum parte, Caninefatibus: *Ea gens partem insule colit, origine, lingua, virtute, par Batavis; numero superantur.* eandem similitudinem in Mattiacis ostendere voluit, quum diceret, *cetera similes Batavis.* Hinc etiam Mattiaci à Civile adpellantur *consanguinei,*

codem historiarum libro : ubi rebellionem Batavis svadens Civilis, *Esse sibi, ait, robur perditum equitumque, consanguineos Germanos*. Chattos fuisse, atque Mattiacos, Maguntiacum postea obsidenteis, supra ostensum est.

Limiteis igitur Mattiacorum agro statuo, ab ortu æstivo, à meridie, & ab occasu æquinoctiali, quos antea Ubiis, ad Rheni usque Lonæque confluentis. à septemtrionibus, seu potius ab occasu æstivo, (adsurgit quippe in cuncum versus septemtriones dictus ager) lineâ à dictis confluentibus ad fonteis Adranæ amnis, qui nunc est vulgò *Eder*, ductâ, à Juhonibus distingvo : quos finitimos fuisse Mattiacis, proximo capite monstrabo. Continetur nunc his agrorum finibus *Veteravia* tota, cum portiunculâ Hassiæ, quâ opidum *Marburg*.

Quæritur jam, quando novum hoc Mattiacorum nomen adsumserit pars illa Chattorum in Ubiorum agros digressa : utrum, ut primum Ubii Rhenum transducti ; an aliquanto post ? Dio, lib. LIV, ait, Drusum, Q. Tuberone, F. Maximo COSS., id est, annis XXVI postquam Ubii in Galliam transgressi, castellum exstruxisse *ἐν τοῖς Χάσις, ἢ ἀπὸ αὐτῶν τῶν Φύλων* : id est, in Chattis apud ipsum Rhenum. & Tacitus annal. libro primo, ut antè relatum, Druso Cæsare, C. Norbano COSS., id est, XXXIX annis post Ubiorum emigrationem, Mattium, unde Mattiaci denominati, univerforum Chattorum facit caput, item Strabo in lib. IV, quem scripsit in consulatu Jun. Silani, & C. Norbani, id est, anno XXXIII post perdomitas Rhætiæ ac Noricum, ut ipse ibidem testatur, qui fuit annus ab Ubiorum emigratione LV, Svevos tradit Rhenum accollere ; quos Chattos fuisse, supra ostensum est. ex quibus testimoniis patet, Mattiacos ad hæc usque tempora communi etiamdum omnium Chattorum nomine fuisse adpellatos. Post hæc verò Tacitus annal. lib. XI, Claudio Cæsare IV, L. Vitellio COSS., ait, Curtium argenti venas aperuisse in agro Mattiaco. unde colligi potest, jam tum nomen eos habuisse Mattiacorum ; id est, anno post occupatos Ubiorum agros LXXXIII, à nato Jesu XLIX. Eo igitur XXXIII annorum spatio, quod Drusi Neronis Caji que Norbani consulatum, & quartum Claudii consulatum intercessit, nomen hoc exortum esse, certum est. Duravit verò etiam posterioribus sæculis. nam Notitiæ imperii memorantur inter auxilia palatina & militeis præfidiarios *Mattiaci*. Marcellinus equidem lib. XXIX, ut antè relatum, *Mattiacas* nominat *aquas* ; at Alemannis jam dudum eas obtinentibus ; ut supra patuit.

Tacitus, in libro de Germaniâ, Mattiacos vocat socios populi Romani. eam societatem jam tum fuisse arbitror, quum Rufus argenti metalla in eorum agris aperirer. nam hoc non nisi in provinciâ pacatâ fieri potuit. unde suspicor, societatis Romanæ acceptionem initium atque causam dedisse mutationi nominis. Non bello aut armis superatos, sed *ἐξ ἑστίας* societatem inisse, patet ex eo, quòd in eodem cum Batavis habitis finit honorè : quos & ipsos ultro petiisse Romanorum amicitiam, supra è Cæsare demonstratum est.

Ceterò MATTIUM, quod antè univerforum fuit Chattorum caput, Mattiacorum quoque postea principem fuisse locum, ut à quo novam adpellationem sumserant, haud dubito. Id esse nunc opidum Hassorum *Marpurg*, vel ipsum nomen satis ostendere 40 puto. quippe quum vicus is gentis esset caput, particulâ *burg*, sive *purg*, (quam locum sæptum munitumque significare, supra, lib. I, cap. XIII, docui) antiquo vocabulo MAT factâ, factum est nomen MATPURG. ex quo posteri, emollito ac liquefacto T, fecerunt *Marpurg*. Ptolemæus certè *Mattiacum* suum eodem collocavit situ, ubi nunc est *Marpurg*. Atque huc Germanici rectè tendit iter, quod à Maguntiaco ad Mattium versus Tacitus, annal. I, describit his verbis : *Germanicus IV legiones, V auxiliarium milia, & tumultuarias catervas Germanorum cis Rhenum colentium, Cæcina tradit : totidem legiones, duplicem sociorum numerum ipse ducit. postitque castello super vestigia paterni præsidii in monte Tauno, expeditum exercitum in Chattos rapit ; L. Apronio ad munitiones viarum & fluminum relicto. nam rarum illi calo, siccitate & amnibus modicis inoffensum 50 iter properaverat : imbresque & fluminum auctus regredienti metuebantur. Sed Chattis adeo improvisus advēnit, ut, quod imbecillum ætate ac sexu, statim captum aut trucidatum sit ; juvenis flumen Adranam nando tramiserit ; Romanosque pontem captantis arcebant. dein tormentis sagittisque pulsus, tentatis frustra conditionibus pacis, cum quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui ommissis pagis vicisque in silvas disperguntur. Cæsar, incenso Mattio (id gentis caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum. Hæc uti rectè explicantur, alius insuper auctoris locus ex annal. XI adducendus est, in quo ejusdem montis Tauni fit mentio, his verbis : *isidem temporibus in superiore Germaniâ trepidatum, adventu Castorum, latrocinia**

latrocinia agitantium. Deinde L. Pomponius legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas, addito equite alario, monuit, ut anteirent populatores, vel dilapsis improvisi circumfunderentur. Et secuta consilium ducis industria militum, divisique in duo agmina qui lævum iter petiverant, recens reversos, prædæque per luxum usos, & somno graves circumvenère. aucta lætitia, quòd quosdam è clade Varianâ, post quadragesimum annum, servitio exemerant. At qui dextris & propioribus compendiis iterant, obvivo hosti, & aciem auso, plus cladis faciunt. Et prædâ famæque onusti, ad montem Taunum revertuntur: ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, si Catti, cupidine ulciscendi, casum pugna præberent. TAUNUM hunc plerique geographorum nostri sæculi interpretantur eum montem, qui, cis Rhenum in Gallico solo, milibus passuum à Magontiacò (unde Germanicus IV legiones in Chattos duxit, & unde Pomponius auxiliares Vangiones ac Nemetas in eandem gentem emisit, moxq; ipse cum legionibus subsequutus est) circiter xxv distitus, vulgari vocabulo dicitur *der Doreßberg*. Verùm velim ego ex his scire, cur Drusus, Germanici pater, præsidium posuerit in monte *Doreßberg*; aut adversus quem hostem, cis Rhenum in Galliâ, provinciâ pacatâ, procul amnè? Fortè, ut Gallos, haud ita pridem pacatos, in officio contineret. Sed ad hoc satis prope erant præsidia per lævam Rheni ripam disposita; quorum L amplius eum direxisset, auctor est Florus. de quibus sic auctor noster annal. IV: *Sed præcipuum robur Rhenum juxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant.* At, inquires, in Mosæ quoque ripâ castella Drusus erexerat, teste eodem Floro. Rectè. at quæro, quid Germanicus, Chattos ultra Rhenum cum IV legionibus petiturus, præmissò jam Cæcinâ cum totidem legionibus, ipse retrò in Galliam cessit, præsidiumque in monte *Doreßberg* posuit? aut adversus quem hostem? Item cur L. Pomponius, militibus adversus Chattos latrocinanteis trans Rhenum missis, ipse retrò in eandem Galliam, ad eundem montem *Doreßberg* concessit? Nempe, ut è longinquo, à xxv millibus passuum, hostem à Rheni transitu prohiberet: aut ut tutius cum eo in Romanâ provinciâ, quàm in hostili agro, dimicaret? Vide, quàm absurdæ, quàmque ineptæ sequantur rationes, ex vulgari istâ opinione. proinde audacter tu Taunum montem, falsò Galliæ tributum, Germaniæ ex sententiâ Ortelii reddas: eumque ibi habeas, qui ex adverso Maguntiaci vulgò hodiè dicitur *der Heyrich*, & nonnullis *der Hobe ruck*, & *die Höhe*. per hunc quidpe necessariò Germanico, ad ADRANAM flumen, quod nunc vulgò est *die Eder*, versus opidum *Vvaldeck* rectissimo itinere tendenti, transeundum fuit. in hoc item CASTELLUM illud præsidiarium à Druso positum; ut disertissimis testatur verbis Dio, lib. LIV, de Sigambriis loquens: *Νικηθέντες γὰρ ἐκ τέρου οὐκ ἐβ' ὁμοίως ἐθρασύνουστο, ἀλλὰ ἀπόρρωθεν ἐν ὁφθαλμοῖς παρελύθησαν, ἰσθὺς ἢ ἐπιστήσαν· ὡς πὶ τὴν Δρεῦσον ἀπὸ τῆς Φρονήσου τοῦ αὐτῶν, ἐκείνη, ἢ ὁ π Λεπίνας καὶ ὁ Ἐλίσιων συμμιγνύωνται, Φρεῦρον π σφίσιον Ἰπτερχίσιον, καὶ ἔπειρον ἐν Χαίσις παρ' αὐτῶ τῶ Ἐλύω.* id est: *Victi inde hostes, haud aequè, ac antea, comminus congrèdi audebant; sed eminus tantum infestare. unde factum, ut Drusus, vicissim iis contemptis, castellum contra eos ad Luppie Elifonsisque confluentes, aliudque in Chattis, apud ipsum Rhenum, exstrueret.* Ab Adranâ igitur flumine Germanicus Maguntiacum revertens, Marpurgium, quod tunc *Mattium* dicebatur, rectissimâ viâ transit, simulque incendit. aperta hinc populatus ea, quæ sunt inter Marpurgium & opidum *Putzbach*; in quorum medio opidum *Gießen*, aper- tissimo amœnissimoque situ.

Ceterùm in eodem monte Tauno, in vestigiis, aut sanè prope vestigia castelli Drusiani, Trajanum postea, ad Drusi ac Germanici exemplum, posuisse sive reposuisse munimentum puto, quod postea Julianus dirutum reparavit; teste Marcellino, in lib. XVII, quod equidem rectè Rhenanus in dicti montis jugo, at nimis à Rheno remotum interpretatus est opidum *Cronenburg*, sive, ut ille ad suam opinionem detorsit, *Cronburg*, quasi *Tranburg* antiquitus dictum. Goropius verò, & hunc sequuti alii, Trajani munimentum voluit esse vicum in ulteriore Rheni ripâ *Castel*, Maguntiacò oppositum. Verùm hoc uti satis ex Marcellino, qui unus dicti munimenti meminit, elicere possint, vehementer ego dubito. verba ejus dicto libro hæc sunt, de Juliano Cæsare, ad Tabernas Rhenanas à pugna Argenteratenfensi reverso: *Vnde cum captivis omnibus prædam Mediomaticos, servandam ad reditum usque suum, duci præcepit. & petiturus ipse Maguntiacum, ut ponte compacto transgressus, in suis requireret barbaros, cum nullum reliquisset in nostris, refragante utebatur exercitu. & paullo post: Atroxque ut ad locum prædictum est ventum, flumine pontibus confratis transmissis, occupavère terras hostiles. At barbari præstricti negotii magnitudine, qui se, in tranquillo positos otio, tunc parum inquietari posse sperabant, aliorum exitio, quid fortunis suis immineret, anxie cogitantes, simulatâ pacis petitione, ut primæ vertiginis impetum*

declinarent, miserunt legatos cum verbis compositis, quae denuntiarent concordem foederum firmitatem: incertumque, quo consilio aut instituto mutata voluntate, per alios cursu celeri venire compulso, acerrimum nostris minati sunt bellum, ni eorum regionibus excessissent. Quibus clara fide compertis, Caesar primâ noctis quiete navigiis modicis & velocibus octingentos imposuit milites, eorum viginti sursum versum decurso egressi, quicquid invenire potuerint, ferro violarent, & flammis. Quo ita disposito, solis primo exorsu visis per montium vertices barbaris, ad celsiora ducebatur alacrior miles. nemineque invento (hoc siquidem opinati discescere) confestim eminus ingentis fumi volumina visebantur; indicantia, nostros perruptas populari terras hostiles. Quae res Germanorum perculit animos. atque desertis insidiis, quas per arcta loca & latebrosa struxerant nostris; trans Menum nomine fluvium, ad opitulandum suis necessitudinibus, avolarunt. 10
 Ut enim rebus amat fieri dubiis, & turbatis; hinc equitum nostrorum accursu, inde navigiis rectorum militum impetu repentino perterrefacti; evadendi subsidium velox locorum invenere prudentes. quorum digressu miles liberè gradiens, opulentas pecore villas & frugibus rapiebat, nulli parcendo: extractisque captivis, domicilia cuncta, curatius ritu Romano constructa, flammis subditis exurebat. emensaque aestimatione decimi lapidis, cum prope silvam venisset, squalore tenebrarum horrendam, stetit diu cunctando; indicio perfuga edoctus, per subterranea quaedam occulta, fossasque multifidas latere plurimos, ubi habile visum fuerit, erupturos. anxi tamen omnes accedere fidentissimè, ilicibus incisis & fraxinis, roboreque objecto magno, semitas invenere constratas. ideoque gradientes cautius retro, non nisi per amfractus longos & asperos ultra progredi posse, vix indignationem capientibus animis, advertabant. Et quoniam, aëris 20
 urente saevitiâ, cum discriminibus ultimis laborabatur in cassum, (aequinoctio quippe autumnali exacto, per eos tractus superfusa nives opplevère montes simul & campos) opus arreptum est memorabile. & dum nullus obsisteret, munimentum, quod, in Alemannorum solo conditum, Trajanus suo nomine voluit appellari, dudum violentius oppugnatum, tumultuario studio reparatum est. locatisque ibi pro tempore defensoribus, ex barbarorum visceribus alimenta congesta sunt. Quae illi, maturata ad suam perniciem, contemplantes, metuque rei peracta volucriter congregati, precibus & humilitate supremâ petiere, missis oratoribus, pacem. quam Caesar, omni consiliorum viâ firmatâ, causatus verisimilia plurima, per decem mensum tribuit intervallum: id nimirum solerti colligens mente, quod castra, supra, quam optari potuit, occupatâ, sine obstaculo tormentis muralibus & apparatu deberent valido communiri. In his omnibus quia nullum; 30
 de Rheno amne, aut ejus ripâ, verbum factum; munimentum ego arbitror conditum fuisse in monte Tauno; quem indicat Marcellinus his verbis, visis per montium vertices barbaris: nam nondum longius à Rheni ripâ milites Juliani abcesserant. silvam autem intelligit eam, quae pars quondam, ut antè dictum, Hercynii saltus, & Rheno propior, nunc vulgari vocabulo dicitur der Speßard. Ac sanè multo aptior erat munimento situs in ipso montis vertice, quàm ad radices ejus, in amnis ripâ. quidpe haud dubiè Trajanus idem in hoc aedificando spectavit, quod post eum Valentinianus in suis munimentis: de quibus sic idem auctor lib. xxx: *Vtrobique Rhenum celsioribus castris munivit, atque castellis; ne latere usquam hostis ad nostrâ se proripiens posset.* nam ex his velut è speculis, ut idem ait libro praecedente, *si quis hostium se commovisset, desuper visus obruebatur.* Hanc igitur 40
 ipsam commoditatem utilitatemque primus in Tauno monte dispexerat Drusus, quum Q. Tuberone, Fab. Maximo C. o. s. s., id est, anno ante natum Iesum XI, castellum inibi cum praesidio poneret. quod dirutum postea à Chattis, filius ejus Germanicus, patris consilium probans, restituit, Druso Nerone, C. Norbano C. o. s. s., id est, anno Christi xv. Id jam hinc ad societatem usque, inter Mattiacos Romanosque factam, durasse haud dubium est, quando nullum eo temporis spatio in hac ripâ bellum rerum scriptoribus memoratur. C. Antistio, M. Suilio C. o. s. s., id est, anno Christi I, extitisse omnino arbitror, quum in superiore Germaniâ trepidatum est, adventu Chattorum latrocinia agitantium. quidpe ab illis ipsis militibus maxime trepidatum est, qui praesidii loco huic castello impositi erant. ipsi circumjectarum regionum incolae, extrema patientes, dolerunt ve- 50
 riùs, quàm trepidarunt. in castris verò Maguntiacensibus legiones, Rheni altissimo latissimoque flumine satis tutae, cur adventu latrocinia tantum agitantium trepidarent, causa nulla erat. At post excessum Neronis, quum Batavi, aliique Galli, Civile duce rebellarent, ab Transrhenanis Ulpis, Chattis atque Mattiacis, junctâ manu Magontiacum obsidentibus, castellum id iterum subversum fuisse, maxime credibile est. Erexit post hæc jam tertio Trajanus, adpellatione suo de nomine impositâ; nempe in sociâ tunc ac pacatâ gente Mattiacorum, ut patet è Taciti libro de Germaniâ; qui primo principatus Trajani anno conscriptus. Post Trajanum rursus destructum est ab Alemannis, quum

quum hi, proximo Mattiacorum agro occupato, crebris expeditionibus in proximam Galliam ruerent. Nihilo minùs tamen jam quartum à Juliano Cæsare reparatum; ipso iterum, Constantio nonùm *Coss.*, anno à nato Jesu *CCCLVII.* Tandem, nescio à quibus mortalibus, vel quo tempore, sic funditus dirutum est, uti nullum planè ejus superfit vestigium, quod verum ejus situm indicare vel prodere queat. Quia tamen *καὶ ἀπὸ τῶν ῥωμαίων*, id est, apud ipsum Rhenum, primùm à Druso conditum fuisse tradit Dio; ego supra *AQUAS MATTIACAS*, quæ nunc vulgò vocantur *Wysbaden*, existisse existimo. namque per has rectè iter agitur ad Mattium: ad has etiam præmissum Severum à Valentiniano, hostem in his oris adgressuro, testatur Marcellinus, libro *XXIX* prædicto. ¹⁰ cujus verba, eodem loco, de Valentiniano hæc sunt: *In Macriani locum Bucinobantibus, quæ contra Mogontiacum gens est Alemanna, regem Fraomarium ordinavit.* Hos *BUCINOBANTES* ego arbitror nomen detortum apud Romanos habuisse ab ipsarum aquarum vocabulo *Wysbaden*, quasi *thi Wvysbader*. solebant quidpe Romani atque Græci, ut antè dictum, Germanorum *W* convertere in confinem literam *B*. Mentio eorum etiam in Notitiâ Romani imperii fit; ubi inter auxilia Palatina numerantur.

CAP. VIII.

De Iuhonibus.

²⁰ **M**ATTIACIS ab septemtrionibus continuabantur *IUHONES*: quorum auctor noster meminit *annal. XIII.* his verbis: *Sed bellum Hermunduris prosperum, Cattis exitio fuit; quia victores diversam aciem Marti ac Mercurio sacravere. quo voto equi, viri, cuncta victa, occidioni dantur. Et mina quidem hostiles in ipsos vertebantur. sed civitas Iuhonum, socia nobis, malo improvise afflictâ est. nam ignes terrâ editi, villas, arva, vicus passim corripiebant, ferebanturque in ipsa condita nuper colonia mœnia: neque exstingui poterant, non si imbres caderent, non si fluvialibus aquis, aut quo alio humore niterentur; donec inopiâ remedii, & inâ cladis, agrestes quidam eminus saxa jacere, dein residentibus flammis propius sgressi, ietâ fustium, aliisque verberibus, ut feras, absterrebant: postremò tegmina corpori direpta injiciunt, quanto magis profana, & usu polluta, tanto magis oppressura ignes.* Ad hæc verba, civitas Iuhonum, Rhenanus sic commentatur: *Hujus fit mentio supra, lib. II: Reductus, inquit, in Iuhiona miles. quamquàm illic in editione Romanâ perperam legitur, divisis syllabis, in Hiona, pro Iuhiona. Arbitror, Frisius & mari proximam fuisse eam civitatem. At supra, ad lib. II; Scripsimus Iuhiona: malim tamen Iuhionem. ubi opidum intellexisse eum per vocabulum civitatis, perspicio. Mirum mehercules dictu, quàm frequens atque communis omnibus interpretibus circa hanc vocem error, dum vim ejus parum considerent: quæ frequens Cæsari ac Tacito, huic plerumque, illi semper, pro gente, natione, seu populis unam eandemque regionem communi jure atque institutis incolentibus; numquàm illi, huic rarò, pro urbe, gentis capite, ponitur. At si urbem vel opidum heic intellexit Tacitus, cur nihil de ædificiis ipsius opidi addidit? quidpe ⁴⁰ villas dumtaxat, vicus, & arva correpta memorat. dein, cur agrestes solummodò, non verò opidanos refert, qui ignibus restinguendis laborârunt? Scilicet, quia in agris, non intra opidi alicujus mœnia, ignes terrâ editi erant. Jam verò, quænam poterat esse ignibus gignendis materia in Frisiorum ad Oceanum terrâ humili atque arenosâ, paludibus lacubusque frequentibus riguâ? Certè nulla. meminisse oportebat libro superiore, qui est annalium primus, bina auctorem hiberna recensere cis Rhenum in Gallico solo; altera ad Vetera, ad Aram Ubiorum altera. hinc ad Cheruscum bellum eduxerat Germanicus militem; eodémque confecto bello, *reduxit*. quòd si in Frisios, aut ad Oceanum militem duxisset; *deduxisset* veriùs, quàm *reduxisset*. Justus Lipsius ad eundem auctoris locum: *Pighius, amicus noster, censebat Hujonem scribendum; quoniam in agro cognomine (juxta Hojum opidum in Eburonibus) hodiè lapis multus sub terrâ fossilus, idoneus concipere ignem. Sed ego ambigo, ne ea gens in Germaniâ ipsâ alicubi fuerit, non in Belgicâ.* Pighium tamen strenuè sequuti nonnulli alii, opidum id fecère nomine *Iuhonum*, & *Hujonum*, eodem situ, quo nunc *Huy* opidum visitur ad Mosam amnem. Verùm auctor, *Ferebantur*, inquit, *ignes in ipsa condita nuper colonia mœnia.* quam igitur nuper illam conditam coloniam esse censet? Onuphrius equidem *Iuhonum* refert *coloniam* ex veteri lapide. at ego vehementer vereor, ne nobis præfractè heic, vel saltè per imperitiam imponat Onuphrius: cujus fidem, in aliis ejusmodi lapidum testimoniis citatis, alii etiam in suspitionem traxerunt. Ego certè credo, quia heic sine nomine Tacitus ejus coloniam meminit;*